

КАРАЦИЋ

ЛИСТ ЗА СРПСКИ НАРОДНИ ЖИВОТ, ОБИЧАЈЕ И ПРЕДАЊЕ

ИЗДАЈЕ И УРЕЂУЈЕ

ТИХ. Р. ЂОРЂЕВИЋ

ПРОФ. УЧИТЕЉ. ШКОЛЕ

БРОЈ 10.

У Алексинцу, Октобар 1900.

ГОД. II

ПОНИШТАЈ ТЕСТАМЕНТА ВУКА СТЕФ. КАРАЦИЋА

У свесци за Август и Септембар од ове године, донео је овај лист „Тестаменат Вука Стеф. Караџића.“

Читаоци „Караџића“ видели су да је поменути тестаменат писао Димитрије Ј. Тирол, који је „ријеч по ријеч“ писао „по казивању“ Вуковом. Да је овај тестаменат био израз последње воље нашег славног књижевника Вука, види се и по томе, што је исти потписао сам Вук као тестатор; а као сведок потписао исти тестаменат Др. Фрања Миклошић, чије име такође гарантује, да је све што је написано у тестаменту, било по жељи Вуковој.

Свакако ће бити од интереса за читаоце овога листа; а нарочито за биографе Вука С. Караџића, да им саопштимо званичне акте из којих ће се видети, да је тестаменат Вуков оборен или да се изјасним правничким термином, — **поништен**.

Наш генијални књижевник, као што је био Вук, кога књижевници с правом називљу „оцем наше новије књижевности“, — свакако заслужује, да мало више потрошимо времена око прикупљања грађе за потпуну биографију његову.

За то је и овај лист, — који тежи у испитивању народног живота, обичаја и предања да иде стопама славног књижевника Вука, — изјавио, да ће „врло радо на овоме месту саопштавати све што се на Вука Ст. Караџића односи“.

Одзивајући се радо овоме позиву уредништва „Караџића“ шаљем му ове прилошке (преписку званичних акта) који ће најбоље илустровати, како је и зашто **поништен** судским путем тестаменат Вуков.

Суду окружија Подринског,

Господин Министар Инострани дјела писмом својим од 25. Маја тек. год. И № 2154. представио је Господину Министру правде под № 1 приложени тестаменат пок. Г. Вука Стефановића — Караџића и опис смртног случаја¹⁾ у прилогу № молећи да се ови документи коме треба доставе.

За то Министар правде спроводи горње документе суду томе ради надлежног с' њима поступка.

№ 1886.

5. Августа 1865 год.
у Београду

Министар правде
Р. Лешјанин с. р.

На полеђини овог акта стоји :

№ 7436.

Да се тестаменат с' прилогом копира и свима именованим лицима у њему т. ј. Ани удовици Вуковој, Димитрији сину, Мини кћери, Јакова Јовичића сину Обраду Тришићу, који по уговору седи на имању Вуковом, Друштву српске словености доставити с' тим да они дужни буду од дана пријема истога ако би имали што противу истог приметити, примедбе своје доставе за један месец дана, јер у противном случају суд ће сматрати да противу тестамената нису имали ништа приметити.

Како се пак из известија протоколасте интабулационог протокола види да је г. Димитрије 19.600 гр. пор. од Управе фондова под интерес на јемство његови добара „Лагатор“²⁾ зовоми које он г. Вук жени својој а не реченом г. Димитрији оставио ; то се и Управи фондова један препис тестамената знања ради шаље како би она нужни јој корак у овоме учинити могла.

26. Авг. 1865 г.
у Лозници.

Председн. Суда,
С. Обрадовић с. р.

чланови

М. Јоксимовић с. р.

Т. Спасојевић с. р.

Суду окр. Подринског,

Седмог Септембрија ове 1865 г. примио сам решење суда окруж. подринског од 27. Августа ове године № 7436. са тес-

1) Вредно би било отштампати и овај „опис“ о смрти Вуковој. Потрудићемо се, да и то саопштите читаоцима у коме броју овога листа, како ово добавимо у препису.

2) Овај „Лагатор“ то је велико груписано имање, које служи као чајир; а има повећу и шуму. Кажу, да је ово имање Вук Караџић добио на поклон од Великог Милоша. Сада то имање припало је општини лозничкој по куповини ; али докумената о томе немамо. Ово је у колико смо дознали од неких Лозничана.

таментом покојног мог оца Вука Стеф. Караџића и јављам да се са истим тестаментом незадовољавам јер тестаменат није начињен по пропису §§ 432 и 433¹⁾ по томе по закону не важи, — за то молим суд да га уништи, — и тако ја сам остајем као прави наследник.

Но да би могао са имањем расположење чинити и отуђити га јоште и за живота материна, која право уживања имаде, подносим под $\frac{1}{2}$ пуномоћство њено у копији из ког се види и то, да сам ја једини син почившег Вука Стеф. Караџића, да сем једне удате сестре немам више ни браће ни сестара, који би по закону могли полагати какво право на ово наследије.

Јоште имам приметити да сам земљу звану „Лагатор“ не само Управи фондова zaloжио са 19.600 гр. пореских како суд у горе поменутом решењу наводи, но да сам исту земљу и отеретио јоште и са триста дуката цесарски давајући г. Милану Јоксимовићу члану истог суда облигацију са правом интабулирања на горњу суму, на основу које га и суд горњом сумом на исту земљу и интабулирао као што под $\frac{1}{2}$ приложено решење истог суда у копији показује.

9. Септ. 1865 г.

у Биограду

Штабни капетан I. класе
професор артиљеријске школе
Димитрије в. Караџић с.р.

Суду окружја Подринског

На решење Суда округа Подринског дато из засједанија његовог у Лозници дана 27. Августа тек. године *№* 7436. с' којим је исти суд Српском ученом Друштву саопштио у одостовереном препису и у немачком преводу тестаменат покојног Госп. Вука Стефановића — Караџића и којим решењем својим исти Суд позива Српско учено друштво:

„Да оно ако што противу тестамената примечавати имало за месец дана од пријема истог своје примедбе суду достави“.

Српско учено Друштво закључило је у Седници Одбора држаног дана 10-ог Септембра тек. год. у Београду под бројем 88. истом суду одговорити:

„Да Српско учено друштво нема шта противу тестамената приметити но да моли суд да нареди извршење истог тестамената“.

Дана 24. Септембра 1865 г.

у Београду

Секретар и касир,

Српског Ученог Друштва

Др. Јанк. Шафарик с.р.

Председник Српског Ученог
Друштва

Јован Гавриловић с.р.

1) Ово се односи на грађански законик наш који је санкционисан у год. 1844 а које одредбе и данас важе.

Суду округа Подринског

По решењу суда тога од 27. Августа. т. год. № 7436 а у предмету сопственог тестаментa пок. г. Вука Стеф. Караџића, управа фондова као поверитељ г. Димитрија Караџића наследника вуковог доставља суду томе против истог тестаментa ове примедбе.

Кад тестамент није руком тестатора написан и подписан, онда на таквом тестаменту по §§ 432 и 433. закона грађан. морају бити три сведока подписана да тестамент има закону важност, иначе не вреди ништа.

Сопствени тестамент г. Вуков није руком Вуковом написан, но га је написао неки Димитрије Тирол и поред њега подписан је као сведок и Миклошић, дакле два сведока.

Овај тестамент г. вуков начињен је по § 432. закона грађ. и као такви мора по § 433. истог закона имати три сведока и то да су сви законо били.

Па почем исти тестамент три сведока нема, нити је пак у заглавију истога означено да је то „тестамент“ но је тек нека записка начињена; то исто према наведеним законима и изложених узрока не може имати важности тестаменталне.

С тога управа моли суд тај, да он сопствено писмено г. Вуково, које је за тестамент узето, уништи и закони ред наследнија који неограничено на сина покојниковог г. Димитрија долази, прогласи.

Ф. № 11259.

1. Октобра 1865 г.
у Београду
Секретар,
Д. Динулов.

Управитељ фондова
Јов. Саввић с. р.

№ 9158.

На основу § 482 грађ. зак. решењем упутити г. Димитрија Караџића и управу фондова што противу тестаментa војују, да у своје време поведу парницу за обарање тестаментa, а о томе да су г. Димитрије и управа на парницу упућени известити решењем ради знања и управљања г. Ану, г. Мину и учено друштво, који противу тестаментa не протестирају дакле усвајају га.

2. Декембра 1865. г.
Лозница.

Преседатељ Суда
С. Обрадовић с. р.

Суду округа Подринског

Димитрије в. Караџић, инжињерски капетан писмом својим од 10. септембра прошле 1865. год. изјавио је незадовољство

против тестаментa који се код суда тога као тестамент његова оца пок. Вука С. Караџића налази, а овим актом ја, као његов посредствени пуномоћник подносим у законом року доказе.

1.) Да је г. Димитрије син г. Вуков које се види из крштена писма г. Димигријева у немачком пропису¹⁾ и српским преводу под а., и б., приложена.

2.) Да тестаменат баш и кад би био г. Вуков, опет не вреди с' тога што није по прописној законој форми сачињен, види §§ од 424 до § 449. грађ. закона, а и с' тога што су наређења XII. главе истог закона повређена, јер је закон и део окрњен.²⁾

Према томе молим суд, да поменути тестаменат за неважећи прогласи из горе наведени узрока, а српско учено Друштво, које у Београду постоји, г. Ану удову г. Вукову и г. Вилхелмину удову Вукомановићеву, а кћер г. Вукову (обе ове живе у Бечу, у Аустрији) на редовну парницу упутити ако се успеку надају да поменути тестаментом могу доказати право на имање пок. Г. Вука, које по закону припада, у наслеђе г. Димитрију као једином сину г. Вуковом.

Докази су ми под А. крштено писмо у оригиналу на немачком језику, (које молим суд да по свршетку дела врати г. Димитрију в. Караџићу) под б. препис истог, и под в. превод истог на српски, напослетку под г., пуномоћије којим г. Димитрије г. Новића правоз. а овај мене овластио.

3. Марта 1866 г.
у Београду.

Др. Ж. Петровић
правозаступник с. р.

№ 1685.

Почем тестаменат није судом за неважећи оглашен још као што проситељ оће а он сам противу истога војује: то сматрати ову изјаву као тужбу, па ову са свима прилозима његовим у верном препису на трошак проситеља доставити на одговор, свима дотичним лицима с' ходно §§ 94 и 95 грађ. поступка. Управи пак фандова, све ово у вези наредбе под № 988, доставити.

8. Марта 1866 г.
у Лозници

Председат. Суда
В. Петровић с. р.

1) Ова крштеница свакако је зато на немачком језику написана, што се син Вуков Димитрије родио у иностранству, где је живео Вук у доба кад се оженио, као у часу смрти.

2) „Закони део“ по § 177 грађ. зак. представља **половину** родитељске **целокупне заоставштине**. Овај закон штити рођену децу тестаторову, све да је родитељ као тестатор искључио тестаментом рођено дете своје. Писац.

Суду окружија Подринског

На решеније суда окружија подринског од дана 8. Марта 1866 г. којим се српско учено Друштво од реченог суда позива, да поднесе истом суду свој одговор на саоштену му у препису тужбу госп. Драгутина Петровића, који као опуномоћни правобранитељ господ. капетана Димитрија В. Караџића ишће да се тестаменат пок. Вука Ст. Караџића, за неважећи прогласи и уништи; Српско учено друштво закључило је у седници одбора дана 13. Априла тек. год. под бр. 84. одговорити (има?) ово — окр. суду, да оно неће право, које му по реченом тестаменту припада судским путем тражити, нити парницом бранити.

У Београду дана 18 Априла 1866 г.
Секретар и касир Друштва
Др. Јан. Шафарик с.р.

Председник
Српског ученог
Друштва
Јован Гавриловић с.р.

Суду окружја Подринског

На — молбу — основу позива окружија Подринског од 26. Августа т. г. № 3734. којим смо позвате долеподписате Ана удовица Вука Стев. Караџића и кћи његова Мина удовица Алексе Вукомановића, да истом Суду дођемо 17. Октобра пре подне, поради уништења тестамена пок. Вука Стев. Караџића, јављамо овијем Суду, да на то рочиште доћи неможемо; за то нека суд реши, по закону, јер ми пошто нам је суд јавио, да тај тестаменат по закону невреди, немамо ништа противу уништења његовог, па зато нисмо ни онда имали шта јавити кад смо оно биле позвате на рочиште још у месецу Априлу т. год.

у Бечу 3. Окт. 1866 г.

Ана Караџић с.р.
Мина Вукомановић с.р.

ПРЕСУДА

Суда округа Подринског као надлежног

П О П А Р Н И Ц И

Г. Димитрија Караџића официра и професора артиљеријске школе у Београду, кога као пуномоћник заступа г. Драгутин Ж. Петровић јавни правозаступник из Београда.

ПРОТИВУ

Г. Ане удове и г. Вилхелмине кћери пок. г. Вука Караџића
из Беча

Судили су:

Због уништења тестаментата.

Председник суда Т. Петровић
судије: Т. Спасојевић
за III судију секретар.
Коста Денић
Писар К. Петровић

Пуномоћник тужитељев с' актом својим од 5. Марта т. год. подневши суду овоме пуномоћије са којим је овлашћен да може тужитеља на овој парници заступати, тражио је, да се тестамент пок. Вука оца његовог властодавца, са којим је тестаментом завештано неко право Српском ученом друштву у Београду, г. Ани удовици и г. Вилхелмини кћери г. Вуковој, — за неважећи прогласи зато што исти тестамент није сачињен по прописној законој форми и што је са њиме окрњен закон и део његовог властодавца. За доказ да је његов властодавац син г. Вуков поднео је пуномоћник крштено писмо.

Тражење ово пуномоћника тужитељевог кад је по решењу суда овог од 8. Марта т. год. № 1685. саопштено Српском ученом друштву, г. Ани и г. Вилхелмини и Управи фондова као интересованике и то: Српско учено Друштво актом својим под С. № 3114. оно неће право које му по тестаменту пок. Вука припада, судским путем тражити, нити парницу бранити а г. Ана и г. Вилхелмина актом под С. № 7260. да оне нису противне да се тестамент за неважећи прогласи; Управа пак фондова актом њеним под С. № 2181. да она пристаје као интересирана страна с' прам г. Димитрија, који је завештано имање код ње задужио, да исто г. Димитрије и за њу парницу ради уништења тестаментата г. Вуковог води и сврши.

Ради извиђања и пресуђења ове парнице суд округа подринског одредио је рочиште на дан 17. Октобра т. год. но на исто дошао је само пуномоћник тужитељев а оптужене у наведеном њином акту под С. № 7260. јавиле су суду да не могу доћи на рочиште; као и то, да се парница ова и без ови пресуди.

На рочишту пошто би прочитано напред наведено захтевање пуномоћника тужитељевог а он упитан казао је: да при томе своме захтевању остаје с тим додатком да тестамент треба да се уништи и с' тога, што све стране, који се овај тестамент тиче нису противне томе уништењу.

По наведеноме Суд округа подринског узимајући у расуђење:

1. Да је пуномоћник тужитељев тражио, да се тестамент пок. г. Вука уништи за то, што није сачињен у прописаној за-

коној форми и што је са истим тестаментом окрњен закони део његовине властодавцу.

2. Да је Српско учено Друштво актом својим под С№ 3114. изјавило, да оно неће право које му по тестаменту пок. Вука припада судским путем тражити нити парницом бранити.

3. Да су се г. Ана удовица и г. Вилхелмина кћи г. Вукова по акту под С№ 7266 изјасниле, да немију ништа против уништења тестамена г. Вуковог, дакле да нису противне тражењу тужитељевом.

4. Да је Управа фондова актом њеним под С№ 2181. суду овоме јавила, да она пристаје, као интересирана страна спрам г. Димитрија, који је тестаментом завештано имаће код ње задужио, да исти г. Димитрије и за њу парницу ради уништаја тестамена г. Вуковог, води и сврши.

5. Да је тестаменат г. Вуков пошто на њему ни један сведок није подписан, противно форми законој, која је прописана у § 433 грађ. законика и

6. Да је тужитељна страна одговорна суду овоме за таксу по делу овоме проузроковану, — па за то на основу наведенога и §§ 432 и 433 грађ. зак. и § 513. гр. суд. пост. и

Пресуђује:

Да се тестаменат г. Вуков као не одговарајући прописаној форми за неважећи прогласи и да г. Димитрије, плати суду овоме, папирну, наредбену и пресудну таксу, по делу овом учињену.

Од суда округа Подринског № 7261. 17. Октобра 1866 год. у Лозници.

Писар
К. Петровић с.р.

Председ. суда,
С. Обрадовић с.р.

Ми смо овде оштампали све акте, који су веран препис званичних акта који су нађени у прашној и забаченој архиви. Отштампали смо како речи тако и интерпункције, као и начин правописа онако, како је у ориђиналу нађено.

Прилошци ови и ако нису за правника од велике вредности — јер су оваки спорови честе појаве — свакако су, неоспорно од вредности за биографа, који би хтео да детаљно напише биографију, овако заслужног Србина и књижевника, као што је био Вук Стев. Караџић.

Овде обраћамо за сада пажњу читаоцима на то, да и ако је Вук градио поништени тестаменат 12 Дек. 1858 г., опет за то овај спор поведен је од 1865 г. Ну тај размак у годинама и ако пада у очи на први поглед, опет је објашњив кад напоменемо : да се спор не може за поништај тестамена ни повести докле

се не утврди факт смрти и док се тестамент не об
знани интересованим.

Не задивљује нас ни то што је Димитрије син Вуков тра-
жио поништај тестаментa, јер је човек имао по закону права,
као једини син да војује противу тестаментa, који је написан
мимо законске форме и којим се крњи његов закон и део; али
задивљује нас племенитост славнога српског књижевника Вука
који и на самртном часу помишља на српске књижевне раднике
и изјављује жељу, да се по смрти његовог сина преда имање у
сопственост „Друштву Србске Словесности“ те да ово даје награде
„српским списатељима, који би се с најбољим напретком тру-
дили око нашијех народности“!!...

Надамо се да ће ови прилошци свакако интересовати како
читаоце тако и наш књижевни свет, јер је ђенијални рад Вуков
на пољу књижевном заслужио да му се сви ми као потомци и
Срби одужимо како који може.

Слава нека је сени ђенијалног Вука Ст. Караџића! Слава
нека је овоме творцу српске новије књижевности, нека му је
вечан спомен у Српству, јер нас је он научио: да истински
љубимо свој народ и први нам је показао својим делима, како
ћемо темељно и озбиљно проучити душу српскога народа.

Хвала нека је моме колеги г. Влади Д. Илићу и председ-
седнику лозничког суда. г. Милораду Д Поповићу, који су ми по-
могли да што тачније добавим у верној копији ове податке, који
и данас леже у прабини лозничке архиве.

Благодарим и уредништву овог листа на гостопримству.

Напомињем да сам уз ове прилошке добавио и веран пре-
пис Вуковог тестаментa, још пре неколико месеци; али пошто
је исти отштампан у овоме листу у прошлој свесци, то би било
излишно, да га понова саопштавам.

12—X—900 г.

Алексинач

С. М. Маринковић

адвокат.

Народно предање о местима

Бања Ковиљача и планина Видојевица (срез јадрански, округ
подринским). Прича се да су некад биле две сестре: Вида и
Ковиљка. Њихов отац није имао никог другог до њих две, а
био је врло богат. На смрти својој он им подели све своје благо
рекавши им том приликом: „Ђери моје, овим новцем треба да
учините какво добро своме народу.“ Па онда умре. Сестре

се одмах растану, једна оде на једну, а друга на другу страну. Вида се устави на планини Видојевици где сазида велики град, због кога се и ова планина прозове Видојевица. Видојевица је последњи огранак планине Цера, а удаљена је од варошице Љешнице за пола часа. А Ковиљка се устави под планином Гучевом; ту угледа један мали извор, и напије се воде из њега. Сељаци нису хтели никад да пију воде са овог извора, јер су говорили: „Нечиста је, удара на сумпор,“ па видевши да Ковиљка пије са овог извора воду, прозову га „Ковиљача“; а Ковиљка да би испунила очев завет, озидва овај извор понова и намести дрвене цеви кроз које је вода текла.

По њеном се имену сад зове наша чувена бања Ковиљача, која се наводи уз саму реку Дрину, а пола часа од Лознице.

1. Маја 1898 г.
Љешница.

Прибележио
Марко М. Исаковић.

Манастир Ивања, развалине код Љешнице, на Ново-селском гробљу.

Ивања је у старо време био чувен и богат манастир; у њему је некада служило 60 калуђера, али су га Турци, покоривши Србију, порушили и опљачкали, калуђере нешто побили а нешто растерали. И сад је овај манастир у развалинама; зидине се лепо виде и лепо показују колики је манастир био т. ј. нису растурене, а може лако да се позна и место, где је био олтар. Причају да се златни крст са овог манастира налази и сада у неког бега босанског; велики су откупи за њ састављани, али га бег није никад хтео дати, јер, веле, да му је то аманет од старих, који су били Срби и ктитори овога манастира. Кажу да у очи сваког празника и недеље овде се осећа мирис од тамјана, чује се неко потмуло појање црквених песама и виде се кандила где сјаје. Још кажу, да се сваке године у очи Ивањдана види неки светац у белој хаљини на месту, где је био олтар; за њега мисле да је Св. Иван, коме је овај манастир био и посвећен И сад има крај Дрине једна ада, која се зове „Коњска ада“ или „Коњскача,“ где је, како кажу, била манастирска ергела и разна друга стока.

Љешница
10. Јуна 1899 г.

Забележио
Марко М. Исаковић.

Пустопоље — пољана близу манастира Чокешине.

Када је погинуо Милош Стојићевић — Поцерац оде један његов момак да јави његовима код куће да је Милош погинуо. Нађе Милошеву мајку овде где чува овце, он јој каже да је Милош погинуо, нашто она закука и рекне: „Еј, пусто поље, на теби ми дођоше црни гласи!“ — О томе има и оваква песма:

„Не чај') више, Милошева мајко,
„Гони овце низ то поље пусто
„Милош ти је синоћ погинуо“.

У Манастиру Чокешини
10 Априла 1900 г.

ЗАБЕЛЕЖИО
Марко М. Исаковић

Проклета отава. Од сеоца Зарева на југ — идући варошици Рашци, а у месту Зарићу има један камен сушта садевена отава. Текући, вода је тај камен таквим створила, али народ му је дао — због изгледа — са свим другу историју. Прича се да је туда пролазио Св. Сава, па да је за свога коња затражио мало сена. Сигурно да је тада била оскудица у сену, а људи — не знајући да је он светац — рекну му да немају баш ни мало. Кад је за тим Св. Сава прошао поред те садевене отаве у потоку, и видео да му газда није хтео дати сена, он прокуне отаву да се „у камен“ створи. Па тако је — кажу и било.

9. марта 1900. год.
Костолац.

Мил. А. Вујанац
учитељ

Одбијен Змај. Код села Зарева има један изворак, на коме је — кажу — Змај воду пио. Нека девојка чувајући туда козе „опогани“ тај изворак покрив се у њ. Змај дође на изворак, позна да је вода погана, наљути се, и, пиштећи оде, и никад више није ту долазио, али ни вода од тада није свежа и пријатна као до тада. Девојка та дуго је боловала и једва је жива остала.

Змај пак одлети на исток (идући селу Баљевцу) и нађе други извор са кога ће воду пити. Тај се извор зове и данас „Змај-вода“. Грозничави налазе тамо лека ако стигну пре рођаја сунчева, те се умију и напију.

9. марта 1900. год.
Костолац

Мил. А. Вујанац
учитељ

Правни обичаји у Срба

Темија

Темија је, у срезу нишавском, округа пиротског гомила од камена, коју народ гради као знак проклетства над неким.

1) Не чекај.

Кад сам 20. јуна 1897. г. био у селу Извору, срез нишавски округ пиротски, забележио сам ово тамошње, народно, казивање :

У селу Басари беше недака свештеник који је држао Басару и Раковицу, сада расељено село близу Извора. Попа је био мало писмен, те је празнике знао по камичцима. Једне године да би знао кад ће бити Ускршње Покладе избацивао је сваки дан по један камичак. Ну поподија да би што дуже б^олажила (мрсила) дометала јо попи камичака тако, да је дошла и Лазарева Субота а попа и Басара још и не помишљаху да запосте. На Лазареву Суботу пође поп у Раковицу. Кад стиже тамо има шта и видети : певају лазарице. Виде попа свој грех па јурне у Басару, па чим се над селом помоли викну : Басарци, магарци, у Раковицу лазарице поју, а ви још не заговездате ! — Ту попа од умора падне, па ту буде и сахрањен. Сељаци му на гробу, за то што су се грешили и мрсили, начине мађилу¹⁾ проклетију — темију.

Петар Стојановић, ученик учитељ. школе, родом из Извора казивао ми је пре неколико дана о темијама ово :

Пре три године, источи неко Кости Поповићу из Извора све вино из буради, која су била у подруму. Он затражи да се кривац нађе или да му се вино плати. Сељаци потраже кривца па пошто га не нађу, даду колико је ко хтео, и скупе 900 динара. Скупљени новац не хтедну дати, не знам из каквих узрока, Кости у руке, већ га метну на камен, да га са камена сам узме. Али га Коста са камена не хтедне узети. — Тада се сељаци зговороре да „ставе проклетију“ на онога ко је вино источио, па то и учине овако : Поред једнога раскрсја (раскршћа. — Раскршће се тамо зове још и крстопутина) пободу дрвени крст, на коме је било написано : „Проклет био ко источи вино.“ За тим је сваки узео по камен и бацио поред крста, говорећи : проклет био ко источи вино ! — Од тога се начини гомила камења, која се, као што рекосмо, зове темија. — И после овога ко год је поред темије пролазио, бацао је камен на њу и говорио : Проклет био ко источи вино ! — Прошле године навали на Извор велика поплава и начини велике штете. Сељаци помисле да је то због ове темије, и намисле да је растуре, те позову три свештеника, који код темије пред великим скупом народа читају молитву, а народ разбаца камење са темије. После тога настало је весеље и част.

Трећа темија је на месту Клисуре између изворског и добродолског атара. Кад је и због чега је направљена не знаде ми Петар рећи.

Четврта је темија близу села Нишора, а подигнута је, по Петрову казивању, због тога, што је председник општине Голуб Цецеја кињио народ и чинио му многих пакости, те се народ

1) У пир. округ гомилу зову : мађила, а малу гомилу : мађилка.

договори да му „ставе темију“. Бацајући камен на њу свако је говорио: „Проклет да је Голуб Цецеја!“ — Ова темија стоји и данас, али се на њу камење више не баца.¹⁾

9. X — 1900.

Тих. Р Ђ.

АЛЕКСИНАЦ.

ЖИВОТИЊЕ И БИЉЕ У НАРОДНОМ ПРЕДАЊУ²⁾

Постанак корњаче. У нашем народу постоји нарочита прича о постааку ове троме животиње. Прича се да је кум куму дошао у походе. Гост је домаћина затекао за ручком. Ручао је

1) Напомињем да реч темија можда није ништа друго до скраћено анатемија, а обичај стављања темије је без сваке сумње стари народни обичај „метања анатеме“ о коме говори г. Алекса С. Јовановић у својим „Приносцима за историју старог срп. права“ II део, стр 51---60., где су изнесени и други слични примери овога старог правног обичаја. --- О овоме обичају говори и г. Сима Тројановић у књижици „Лапот и проклетије у Срба“ (прештампано из „Искре за 1898 г.). --- Сличне обичаје, један из Добрича а други из околине Новог Пазара, и ја сам забележио у путописним белешкама „Поред Топлице“, стр. 39. и 61. (прештампано из „Браства“ књ. VII) --- Најзад напомињем да је и песми Ивана Вазова „Проклета Гомила“ (види српски превод у „Делу“ за 1897. г. књ. 15. стр. 86 ---100) дао грађе овај правни обичај у наше браће Бугара.

2) У прошлом броју „Караџића“ отворили смо рубрику за прикупљање грађе из народног предања о животињама и биљу. — Пре неколико дана посла нам г. Ст. Новаковић „Питања о празноверицама о животињама у Европи и Северној Азији, што их је израдио лондонско Антрополошко Друштво. Благодаревши срдечно г. Новаковићу, ми их овде врло радо саопштавамо да послуже као потсетник за многа размишљања о животињама у народу нашем те ће тако и ова рубрика бити обилатија:

Питања о празноверицама о животињама у Европи и Сев. Азији.

1. Које животиње (тице, рибе, зарезници итд.) значе за оне који их виде срећу (одн. несрећу)?

2. Које животиње доносе кући у којој су срећу (одн. несрећу)?

3. За које се животиње верује да предсказују смрт?

4. Које животиње предсказују цену житу, обилну жетву итд?

5. Да ли се придева животињско име последњем житном влату? Да ли се каже да нека животиња преко поља трчи, кад се жито лелуја на ветру?

6. Држе ли се животиње у кући (н. пр. тике итд), да би одржале срећу, да би отклониле болести итд. Да ли се треба ухватити, поздравити итд. прва животиња која се види с пролећа? Има ли животиња (тица, јаја итд), које не треба кући доносити?

7. Какву улогу има у празноврици боја животиња? Да ли се претпостављају беле животиње.

8. Има ли животиња, које се у неким местима држе за

пилетину, која је била у једној сељачкој каленици (паници). Да би сакрио свој ручак од кума, домаћин поклопи јело другом паницом. Бог је казнио ту саможивост. Од горње панице постао је горњи штит, од доње доњи штит корњачи. Пилетина је претворена у тело корњачино. Вероватно се због тога у нашим крајевима и нерадо једе месо ове животиње

свете, т.ј. које се не смеју убити ни јести, које се неродо гледају, чије тело, гњезда итд. нерадо се узимају у руке и чије се обично име не узима у уста?

9. Да ли се неке животиње само једанпут у години, или једном у години са нарочитим светковањем једу?

10. Има ли неких животиња, које се само једанпут у години лове, или се убијају при народним забавама, или се са неке висине срину, или се свечано пуштају у слободу? Има ли таквих које се гоне и шобају? Има ли тица чија се јаја ваде и уништавају?

11. Да ли се обносе животиње и животињске прилике, да ли се бацају у ватру око Ускрса итд? Да ли се тице или инсекти једном у години продају? Да ли се купују, да би се потом пуштали у слободу?

12. Да ли се верује да ће се задобити нарочита лекарска или чудотворна моћ, кад се једе месо од извесних животиња, кад се ове додирују или код човеку у руци угину? У којим годинама треба то извршити?

13. Које се животиње употребљавају у мађијању и бајању и за које сврхе? Како треба да се убију животиње за те потребе?

14. Да ли се граде колачи у облику животињском или слични неким животињама, или колачи којима се надевају животињска имена?

15. Верује ли се да мртви узимају на се облик животиња?

16. Верују ли да вештице узимају на се облик животиња?

17. О којим животињама верују да познају човечји говор?

18. За које се животиње верује да се у другим земљама јављају у људском облику или да се по својој вољи као такви јављају? О којим животињама верују да су проклети људи?

19. О којим се животињама верује да доносе малу децу и од куда?

20. Да ли се причају бајке о лабудовским девама или младићима? Или приче о претцима у животском облику или животињским деловима тела, о рођењу животиња итд.

21. Да ли имају животиње каку улогу у обичајима и обредима око порођаја, свадба и погребља, и како се јела при том једу?

22. Да ли се намештају животињске главе или лобање на кућне кровове или око поља?

Змија — чуваркућа. Наш народ верује да свака кућа има по једну змију. Зове је чуваркућом. Многи су је видели, али је нико не уме тачно описати. Општа карактеристика свих чуваркућа је да су врло велике. Живе у кућном темељу; каткад и испод самога прага. Змија је прави кућни пријатељ; неће ујести никад ни једно чељаде из своје куће. Неки верују да никога и не уједа. То је једина змија које се наш прост свет не страши много. Друге змије, што живе даље од људских домова, сматра да су врло опасне не разбирајући да ли су отровне или не. Ове опасне се змије по дужности убијају, а чуваркућа се пажљиво чува. О њојзи се чак ружно и не говори. Верује се, да ће неко из куће умрети чим се чуваркућа убије. Отуда се ретко кад убија змија у непосредној близини сељачке куће.

Још једно веровање о змији. Наш народ не верује да змија нема ноге. То његово веровање нашло је одушке у оној изреци: „крије к’о змија ноге.“ Како опет никога живога нема ко би потврдио да је својим очима видео у змије ноге, то народ верује: да сваки онај који их види мора одмах умрети.

Паликућа (*Adonis flammea*). Ова угледна биљка има црвен цвет као жеравица. Отуда јој и научно име. Расте по житима. Цвета у лето. У врањском округу сматрају да ће се кућа запалити чим се ова биљка у кућу унесе. Отуда јој и ово народно име.

БЕОГРАД.

Љ. М. Дав.

23. Које се животиње налазе као цимери на механама или као ветрокази?

24. Има ли дечјих игара, које се називају по животињама или у којима се подражава животињама? Да ли има о Ускресу игара с јајима, трке итд?

25. Да ли се сахрањују извесне животиње које се нађу мртве, услед празноверице, да ли то бива уз месојеђе итд?

Који желе на ова питања одговорити, умољени су;

1. Да увек наведу место;

2. да саопште животињска имена у дијалекту (уз уобичајено име);

3. при одговору на 14. питање да пошаљу по могућности саме колаче, или њихове слике. Ради објашњења одговора на 22. питање потребне су такођер и слике.

Веома је желети да се добију одговори на ова питања из словенских земаља.

The Antropological Institute, 3. Hanover Squ.

London

N. W. Thomas.

Постанак кукавице. Били брат и сестра, брат бејаше сав крастав, а сестра пак распитивала свакога, како би брата излечила. Једном у сну се њој прикаже нека прилика и каже јој како треба он да иде у неку шуму и да нађе тај и тај извор и у њему да се окупа па ће одмах оздравети. Сестра брату исприча шта је уснила, брат пристане, и договоре се да сестра остане код куће а брат да иде тамо. Али брат да би се знао на траг вратити требало је да остави каква знака онуда куда би прошао с тога он рече сестри: „Сестро, куд год будем прошао кроз шуму, ја ћу свако дрво крвљу од краста намазати по том ћу ја познати пут којим ћу се вратити и ти по коме ћеш ме тражити, и оде. Дуже времена прође а брат се не врати, сестра пође да га потражи по трагу, али киша беше пала и крв са дрвета опрала. Сестра онда поче тужити и кукати за братом и поче га звати, али њега не беше нигде, она онда мољаше Бога да је претвори у тицу како би га могла наћи. Бог јој услиши молитву и она и дан дањи лети по шуми и кука да би брата нашла.

Чуо у Алексинцу

Часлав О. Стевановић

Народне изреке у Левчу из животињског и биљног света.

А). ИЗ ЖИВОТИЊСКОГ СВЕТА.

1. Подмеће као кукавица јаје.
2. Гладан, као пас (или риба).
3. Луд као коњ.
4. Покисао као миш.
5. Ушећерио се као миш у расолу.
6. Лењ, као крава (или магарац).
7. Не зна као ћурка (или ћуран).
8. Мучи се као црв под кором.
9. Пишти као црв.
10. Ради као крт.
11. Јак као мечка.
12. Једе као во (или вашка).
13. Пева као славуј.
14. Лукав као лисица.
15. Брз (или плашљив), као зец.
16. Каљав (или нечист), као свиња.
17. Једе као живина (болест).
18. Пије као смук (змија).
19. Цапа као змија.
20. Ладан као змија.
21. Смрди као вуга (или твор).
22. Чист као црквени миш.
23. Залеће се као ждребе пред руду.
24. Кука као кукавица.

25. Љут као рис.	30. Сѣд као овца.
26. Зинуо као сом.	31. Шарен као детла.
27. Безобразан као стеница.	32. Миран као јагње.
28. Расчепио се као жаба.	33. Растеже се као глиста.
29. Зна као човек.	34. Згрчио се као јеж.

Б) ИЗ ВИЉНОГ СВЕТА

1. Здрав као дрен.	7. Мек као памук.
2. Мирише као босиљак.	8. Витак као јела.
3. Жари као коприва	9. Висок као бор.
4. Расте као врба.	10. Приваћа се као чичак.
5. Порастао као конопља.	11. Љуто као паприка.
6. Зелен као трава.	12. Грко као пелин.

ПРИБРАО
Ст. М. М.

Са Париске Изложбе

СРПСКИ ПАВИЉОН

На крају улице народа (Rue des Nations), онде где се са моста Алме (Pont de l'Alma) улази у Изложбу налази се Српски Павиљон (Pavillon de la Serbie).

Сама зарада је, и ако доста простог, ипак врло елегантног изгледа. Саграђена је у облику старих српских цркава, у стилу српско—византиском од цигаља и сурог камена.

Све оно у чему се Краљевина Србија најбоље испољава овде је изложено, те нам је ту Отаџбина представљена како ваља. Србин разгледајући Павиљон Србије осећа се као на своме дому, који му је мио баш с тога што је његов. — Наш се Павиљон не да мерити ни величином, ни лепотом облика, ни раскоши, ни множином, разноврсношћу и напретком израђених предмета са Павиљонима других, силних, срећних, богатих и напредних народа. Али ни Србија није оно што су земље дотичних народа. Наш Павиљон потпуно оличава нас. Да је у њему смештено друго што, што би изражавало више него што смо, онда ту не бисмо били оличени ми. И тако наш је Павиљон према нама не може бити боље справљен.

Други напреднији народи често пута у својом Павиљонима имају врло мало ствари, и то само оне које су од ванредне лепоте или особите вредности, а све је остало по одељењима, где су изложне ствари по групама: настава је свих народа за се изложена у засебном одељењу за наставу, сликарство исто тако, привреда, индустрија, лов, машине, музика и т. д. све је то у засебним одељењима Изложбе. Ми мањи народи нисмо распарчавали

предмете, већ смо све метули у Павиљоне. Сем српскога сликарства и скулптуре, који су одвејени у одељења за то, све нам је скоро остало у Павиљону, где је распоређено у групе ради прегледности.

Бележећи да је у Српском Павиљону изражена српска земљородња (жито, вариво, дуван и т. д.) занати, лончарско, кујунџилук, мутавџилук, туфепџилук (нарочито старе пушке, пиштољи), ножарство (јатагани), казанџилук (бакрачи, тепсије, легени), индустрија, настава, рударство, шумарство и т. д. наглашавамо да од предмета у којима се наша индивидуалност највише испољава падају највећма у очи ове ствари:

Народне тканине, од који пиротски ћилимови у сваком погледу заузимају прво место, те је њима, као предметима особите лепоте и вредности окићена унутрашњост зидова. За тим су: кецеље, тканице, платно, пешкири и т. д. и т. д.

Народни везови,

Народно шарање,

Народно одело разне врете: кошуље, јелеци, кожуси, бунде, капе, чарапе, пешкири, мараме, пафте и т. д.

Народни накити: тепелуци, претење, брошеви, игле и т. д.

Народни музички инструменти: гусле, дудуци, двојнице тамбуре и т. д.

У једноме одељењу Павиљона, с поља, две Српкиње у живописном народном оделу пред публиком ткају српске ћилимове, те овај рад од једном спаја у себи неколико ствари из народа нашега: и српске типове (који у овим двома Српкињама нису баш срећно оличени), и српску ношњу, и рад, и алат, материју којом се ради и израђевину.

Но оно што је у Српском Павиљону за наш предмет најважније, то је Српски Етнографски музеј (Musée Ethnographique Serbe), који је на основу својих личних путовања, истраживања и прикупљања по Српским Земљама организовао г. L. de Malkhazouny. У једном одељењу Павиљона, с поља, приредио је г. de Malkhazouny приватно овај Музеј, па је у њему изложио свету на углед и лепоту, и укус, и разноврсност српског народног одела, а до некле и живота и обичаја.

Музеј је увек отворен, а улазница му стаје 1 динар.

За Музеј је припремљен и нарочити каталог (Catalogue du Musée Ethnographique Serbe 12° стр. 18.) који се добија за 0,50 дин., и који странцима разјашњава предмете изложене у Музеју и њихове делове.

Да би се видело са колико је љубави приступљено овој ствари исписујемо из предговора каталога ово:

„Довољно је, вели се тамо, бацити један поглед на карту Балканског Полуострва, па да се види огромни простор што га захвата српска раса, чија појава у Европи досеже у најстарију прошлост. Она је дакле савременик осталих раса Арио-европских.

„Прелиставајући историју Балканског Полуострва најчешће се види, да се српски народ ставља на чело Словена који ту становаху, и који су познати под општим именом Југословени. Они су створили и многе државе на Балканском Полуострву.

„Срби се дакле с правом могу сматрати за прве пионере цивилизације у Јужних Словена. Срби данас живе у Србији, Босни, Херцеговини, Црној Гори, Старој Србији, Македонији, Славонији, Далмацији, Банату и Јужној Угарској.

„ Овај једнокрвни народ је и сад као и некад срчан, али темперамента више благог и мирног. То су људи од реда који поштују својину, а међу тим су слободног духа и веома понесени за модерним напретком.

„Простодушни су и добри су радници.

„Жене, које су већином црномањасте, сачувале су лепоту црта, својствену старим расама.

„У Етнографском Музеју прибрано је све што може заинтересовати; како оно из свакодневног живота народног, тако и оно што је обичај народни.

„Док се скоро у целој Евопи све мења, српски је народ очувао недирнуто предање прошлих векова: одело, намештај, инструменте, оружје, тканине, шаре и т. д. што је остало од предака, верно се оживљавају, чувајући у потпуној чистоти укус народни, одржавајући тако и по неприступним планинама као и по родним равницама пошту и верност обичајима из старине.“

У самоме Музеју, који је, и ако је врло узан, врло укусно намештен, изложене су лутке у природној човечијој величини, одевене у најразноврсније и најлепше српско народно руво из свју српских крајева, те приказују српску народну ношњу не може бити лепше и живописније. На неким местима лутке образују групу, која по кад што предочи што је најкарактеристичије из живота или обичаја народнога. Цео пак утисак ове изложбе за Србина је венадмашно пријатан, јер види пред собом свој народ из разних крајева на једноме месту, те му се чини остварена дивна слика свакидашњих мисли и снова.

Пређимо на предмете који су у Музеју:

1. Варошанка из Пећи, Призрена и Приштине.
2. Сељанка из Старе Србије, Приштине и Пећи.
3. Сељанка из Старе Србије.
4. Варошанин Србин, Црногорац.
5. Варошанка Српкиња, Црногорка.
6. Варошанин, Херцеговац.
7. Варошанка, Босанка.
8. Сељанка Херцеговка.
9. Сељанка Босанка.
10. и 11. Босанке на чесми.
12. и 13. Гуслар учи омладину својим песмама.
14. Варошанка Српкиња из Београда.

15.—23. Игра у ору.

24. и 25. Сељанке на докату свога стана.

26. Варошани Срби у свечаном руву.

27. и 28. Српске жене и девојке.

29. Србин Далматинац из Сиња.

30. Дубровчанка.

31. Дубровчанин.

32. Сељанка из околине Битоља

33. Сељанка из из Скутара.

34. Сељанка из околине Битоља.

35. Сељанка из Гостова.

36. Сељанка из Дивака.

37. Сељанка из околине Скопља.

38. Сељанка из исте околине.

У Каталогy су испод наслова сваке групе описи појединих делова костима и накита. Ништа није остало непоменуто и не описано. Описана је и чесма и скупљање код ње, и судови са старинским моделом и шарама. Описане су и гусле, о којима се вели да су једна врста мандолине са једном жицом преко које се гуди. О гусларима се вели да је не могуће не говорити у Етнографском Музеју, јер су они играли знамениту улогу у историји српској. Они су сачували све предање, све казивање јуначких епопеја. За време ропства српског они су од села до села ишли, певајући славу и јунаке прошлих времена, изазивајући и одушевљавајући народ српски. Нема у селу свечаности без гуслара, и т. д. — Описано је и оро или коло о коме се вели да је распрострањено по свима словенским земљама Балканског Полуострва. Речено је како се игра, где се игра и т. д. — Речено је о везу, и о ткиву, и о шари, и о свему што беше потребно за разумевање изложених предмета у Музеју нашега Павиљона.

Каталог је украшен на првој страни корица сликом Српкиње у богатом и лепом оделу, а на првој страни текста сликом двеју сељанка у народном оделу. У средини књижице је живописна слика Београда, а на крају је слика Српкиња при раду мотања са витлића на чекрк. На позадини корица је грб Краљевине Србије, коме одозго пише: „Само слога Србина спасава“, а одоздо: „Seule la Concorde sauvera la Serbie.“

Испред Музеја седи у српскоме народном оделу девојка која продаје: каталогe, албуме, слике, дописне карте на којима су слике: Краља Александра I, Српског Павиљона, Срба у народној ношњи и т. д. те да и то послужи посетиоцима Музеја као успомена на Српски Павиљон на Париској Изложби.

Особито је лепа и мила успомена из овог Музеја Албум који носи наслов: „Musée Ethnographique Serbe à l'Exposition Universelle de Paris 1900 (Етнографски Музеј Српских Земаља на Међународ-

н о ј И з л о ж б и у П а р и з у 1900.)“, који на насловном листу има грб Краљевине Србије, који прикачен зеленим везама од мешња држе две Српкиње, а око њих је група Српкиња у богатом и лепо украшеном народном оделу. Њима с једне стране стоји гуслар а с друге вила која свира у харфу. На целу пак групу спушта с неба вила српску тробојку, ваљда да њома дарује ову групу Српкиња из разних српских крајева. -- Остављајући на страну уметничку израду слика, поређаћемо шта албум садржи: На првом је месту слика Његовог Величанства Краља Александра I. За тим је предговор, и то онај исти који је и у Каталогу Музеја, па онда „Опис Музеја“, па за тим слике овим редом: 1. Манастир Дечани, 2. Патријаршија, манастир, резиденција старих српских патријараха, 3. Српска сеоска кућа, 4. Ткање Ђилимова, 5. Слава, моменат кад свештеник сече колач, 6. Српска грнчарија, 7. Ткање платна, 8. Београд, 9. Група сељанака Српкиња у Македонији, 10. Клисура Свети Никола, 11. Споменик Кнеза Милоша Великог у Такову, 12. Таковска црква, 13. Додоле, 14. Српска кућа у Славонији, 15. Српски костими, 16. Различито чешљање (намештање главе) Српкиња у Краљевини Србији, 17. Планинац Краљевине Србије, 18. Варошанка Краљевине Србије, 19. То исто, 20. Српски везови, 21. Група сељанака Српкиња из околине Скопља, 22. Пастир и стадо. — Многе су слике већ познате, али су ипак овако све скупа доста веран израз српских народних особина.

Приређивачу Музеја нека је свака част и хвала, на подuzeћу, које нам подиже народне одлике у великоме свету.

Кад би приређивач пристао, ствари овог Музеја ваљало би откупити, јер бисмо тиме дошли до красних предмета, којима би смо се могли заиста подичити. А ако то не може бити, нека нас ова Етнографска Изложба поучи како бисмо сами дошли до таквих предмета без којих не би смо смели више остати. Наш Етнографски Музеј мора имати предмета из нашега народа, јер где ћемо се упознати са тим предметима ако не у Етнографском Музеју у Србији?

Тих. Р. Ђорђевић

П Р И К А З И

Српски уметници у италијанским писмима XVII столећа, приопћује В. Богишић (Из XXXVIII Споменика Српске Краљевске Академије). Београд. Штампано у Државној Штампарији Краљевине Србије 1900., 4-на, Стр. 13.

У овоме послу обелодањује г. Богишић дописивање двојице Дубровчана који „пред једно 250. год., у своја талијанска писма уврштаваху по коју ријеч, реченицу или више њих, на свом родном нарјечју.“—Писма су приватна

дописивања између неког Николе Роси (Rossi), Каноника у Риму и опата Стјепана Градића (Gradi), ондашњег на гласу научењака и књижевника и за дуго време оправника послова дубровачке Републике у Риму; писана су од 1643—1648. год. Писма су нађена у Добровачкој Архиви као додатак службеним писмима Градићевим Републици. Има их на броју више али само у 28 има српских уметака, па су само она овде и изнесена.—Испред писама је неколико

речи о обичају писања у Дубровнику и поглед на личности које су ова писма писала. Т.

Горет о стручним изразима и законима. Napisaо Dr. V. Bogišić. Preštampano iz „Mjesečnika“. U Zagrebu, Tisak Dioničke Tiskare, 1900., 8-мина Стр. 19.

Г. Богишић је и до сад у неколико махова говорио о истоме предмету, али како се у последње време подигао интерес о „питању термина“ управа „Мјесећника“ позвала га је да и њој напише ма и најмањи чланчић, и он одазивајући јој се проговорио је овде „само о једној врло малој гомилици ријечи из једне врсте термина, које је при кодификаторском послу (за Црну Гору), црпао и то једино из живог народног језика“, па ни то није могао г. писац обухватити све, већ је одабрао једну руковет занимљивих израза, па их је поредио, и у колико је потребно пропратио примедбама. Простор листа не допушта да идемо више и даље за г. писцем у приказивању ове лепе и занимљиве књижице, већ је искрено препоручујемо пажњи наших правника и законотвораца. Т

О вјери Старијих Словјена према вјери Аријаса и Прасемита, (Mythologia comparativa Slavorum), na temelju starih kronista, narodnih običaja, starih pjesama, mjestnoga, ličnoga obiteljskoga nazivlja priopćio prigodom jubileja našega velikoga Mecene Dr. Jurja Strossmajera, 8 rujna 1900. Nikola viter Dr. Gržetić Gašpićev, član više inozemskih i domaćih društava, vlasnik reda Franje Josipa I., kolajne za službe i rata takovskoga reda iid. I dio. U Mostaru. Tiskano pišćevom nakladom u hrvatskoj dion. tiskarni 1900. 4-тина, Стр. XXIII. + 216. Цена ?

Упуства за прикупљање правних обичаја српског народа. Издање Правничког Друштва на Великој Школи. Београд Државна Штампарија Краљевине Србије. 1900. 12-на, стр. 41.]

У прошлом броју „Караџића“ донели смо белешку да је Правничко Друштво спремило и почело штампати у „Српским Новинама“ „Упуства за прикупљање правних обичаја српског народа“, а данас бележимо да су та „Упуства“ наштампана и посебно у књижици, чији наслов истакосмо.

1866. г. издаде г. В. Богишић у Загребу деце: „Pravni Običaji u Slovena“ (друго издање 1867 г.) за које му беху главни извори како сам вели књиге, а главна цељ „доказати фактима саопћеним савременим писцима да у нас још не мало правних обичаја живе те тиме побудити на скупљање.“ Сем књига тада се г. Богишић користио и казивањем неколиких знанаца који се тада налажаху у Бечу или у близини. --- Том приликом, уверивши

се о великој вредности живих извора за прикупљање и упознавање наших правних обичаја г. Богишић се одмах постара да састави систематски план за сабирање још живих правних обичаја у нашем народу. И тај план изађе под насловом „**Naputak za opisivanje pravnih običaja koji žive u narodu**“ већ као прилог самој књизи „Pravni običaji u Slovena.“ Сем овога Југословенска Академија издаде још и друго и треће издање овог „Naputka“ обојим словима у 4000 примерака и разасла их нешто она, нешто сам г. писац по свима југословенским земљама, да се по њему скупља грађа из народа у којој се народни правни обичаји чувају. Успеси свега тога рада изложени су у четири извештаја који изађоше у „Radu jugoslovenske akademije“, св. I, V, X, и XIX, а сва грађа која је била сабрана на основу реченог „Naputka“ изађе у значајном делу г. Богишића: **Zbornik sadasnjih pravnih običaja u Juznih Slovena**, које издаде 1874. г. Југословенска академија знаности и умјетности у Загребу.

У „Приступу“ овога дела г. Богишић казује, да сем грађе која је у овом делу саопштена у њега има још грађе коју је он сам покупио у Црној Гори, Херцеговини и Арбанији „на темељу веома ширега плана“, која ће „можда доћи у једно са новим одговорима, попуцама и поправкама (које очекујем пошто ова свеска изађе) у другу књигу овога Зборника“. У напомени под текстом обећао је г. писац „Zbornika“ и прераду „Naputka“, која би износила неколико пута више но што је први био.

Испред грађе наштампано је г. Богишић у „Zborniku“ и „**Pitanja na koja se u ovoj knjizi odgovara**“-. По тима „Питањима“, „која су добротом г. проф. Мијужковића у неколико према нашим приликама коригована и допуњена“, израдило је Правничко Друштво своја „Упуства“.

Одмах напомињемо да је и врло корисно и врло племенито ово предузеће Правничког Друштва, али се морамо запитати зашто се није обратило г. Богишићу те да добије више обавештења о томе шта се још у главном ваља поунити у његовим „Питањима“ те да се народне правне појаве нашег народа и што свестраније и што потпуније прикупе. Ово је ваљало учинити с тога што ова „Упуства“ излазе после 26 година, а пи онда сам г. Богишић није био њима потпуно задовољан (види стр. XLVIII --- XLIX Zbornika*), а још

*) Тамо се вели како је „Naputak“, основан само на темељу пишчевог тадашњег знања и на темељу грађе нађене у књигама или у путовању у млађе доба, био и сиромаш-

више с тога што би данашње познавање г. Богишића тих ствари и савети његови били ненадмашно драгоцени у оваквом послу. Овако пак имамо оно исто што смо имали и у првим годинама рада г. Богишића на прикупљању наших правних обичаја. --- Ну ако је ово учињено намерно из разлога што га г. Богишић изрече на стр. LIII у напомени, да треба да се оно што је у „Zborniku“ сабрано и издано свестрано попуни, — то је ваљало нарочито нагласити, јер се то из „Упустава“ нигде не види.

Г. Богишић има 352 питања у своме „Zborniku“ која су свако распоређена:

Privatno pravo (jus privatum)

1. Obitelj (familia)

a) Obitelj šira (zadruga) и ордје (од 1--65 питања).

b) Obitelj uža (од 66---131 питања).

c) Dioba zadruga i nasljedstvo 132---178).

2 Stvari (179---207).

3. Obveze (obligationes), (208---239).

Javno pravo (jus publicum)

A.) Unutrašnje državno pravo (jus publicum internum)

1. Država i općina (240---263).

2. Građanski i kazneni postupak (proces. civil. et poen. (264---298).

3. Kazneno pravo (jus poen.), 399---335.)

B) Zdvornje ili među narodno pravo (jus publicum externum), (336---352).

„Упустава“ Правничког Друштва имају 147 питања, која су распоређена онако исто као и „Питања“ г. Богишића:

I. Приватно право (jus privatum).

1. Породица [jus famil.].

a) Сложена породица (задруга) у опште од 1---61. питања).

б, Обична инкосна породица (62---127).

Деоба задруге и наследство (128---175).

2. Ствари (176 ---206).

3. Обвезе (207---238),

II. Јавно право (jus publicum).

A, Унутрашње државно (jus publicum internum).

1. Држава и општина (239---262).

2. Грађански и кривични поступак (263 --- 296).

3. Кривично право (297---331).

Б, Међународно право (232---247).

Овде напомињемо још и то да је 12. јуна 1897. г. г. Богишић из Дубровника написао

шан и једностран. Ту сиромаштину и једностраност осетио је најбоље сам г. Богишић, те је морао „Нарућак“ проширивати питањима: један пут 1872. г. од 350 питања „Нарућка“ морао их је проширити на 1000 питања, а други пут 1873. г. у Црној Гори, Херцеговини и Албанији нарасташе питања и до 2000. ---

г. М. Ђ. Милићевићу око тридесет питања о правним обичајима у задружној кући у Србији, која нису ништа друго него питања која се г. писцу „сама по себи уму паринуше“ кад је писао о **ИНОКОШТИНИ**. (Годишњица XVIII, стр. 1---8). Ни ова питања нису исцрпљена у „Упуствима“ Правничког Друштва.

Напомињемо још да се и у „Основи за сабирање и проучавање градје о народном животу, што ју је 1897. г. издала Југослов. академија (Прештампано из II свеске „Zbornika za narodni život i opićaje Južnih Slavena, a написао Dr. Ant. Radić, налазе под насловом „**Pravo**“ питања за прикупљање правних обичаја нашега народа, која су већином узета из дела г. Богишића „само су гдјешто другачије стилизована.“ Те се тако данас и Југословенска академије бави, поред осталог, и прибирањем правних обичаја нашега народа.

Напомињемо најзад да ово није први пут да се наши великошколци старају о прикупљању грађе за упознавање и проучавање народа. Још 1875. г. изашло је „Упуство“ за изучавање народа, ђацима Велике Школе и осталој омладини од „Побратимства“ (Београд, Штампарија Пере Тодоровића, 1875. 8а, стр. 8). Но између овога „Упуства“ и данашњих „Упустава“ грдна је разлика. Шта је по првоме урађено не знамо, садашњој генерацији правника Велике Школе са радомљу честитамо подухеће, препоручујући „Упуства“ ма и овако, не са свим потпуна, свакоме коме лежи на срду упознавање: душе, свести и живота нашега народа.

У народу нашем живи још много градиво у коме се правни односи и правни појмови нашега народа испољавају. Прикупљање и проучавање тога градива посао је и племенит и благодаран. С тога нека су ова „Упуства“ топло препоручена од „Караџића“ свакоме ко је у могућности да што по њима уради! Правничком пак Друштву напомињемо да је ово посао и голем и тежак, и не би нам било мило да се младићски жар и ревност, којим посао започеше, утули, већ нека му рад, ма колико трајао, успе, да буде један од каменова зграде у којој се народни живот, дух, свест и индивидуалност огледа. Т.

Alterthümliche Speisen --- und Getränkebereitung bei den Serben, von Prof. Dr. Sima Trojanovic.---Mit acht eingedruckten Abbildungen. Sonder ---Abdruck aus dem Archiv für Anthropologie XXVII. Band 1. Heft. Braunschweig, Druck von Friedrich Vieweg und Sohn. 1900, 4а 32. ---

Писац овога рада, г. Сима Тројановић, објавио је пре неколико година дело под насловом „Старинска српска јела и пића“, у издању Српске Краљевске Академије, као 2

књигу Српског Етнографског Зборника (Београд 1896). Немачка прерада поменутога дела изашла је, у збивену облику, под горњим натписом у немачком „Архиву за Антропологију“ одакле је посебно одштампана. У овом немачком издању, које је посвећено проф. Јовану Ранке-у, има и неколико слика израђених од г. Николe Зеге.

Садржај је овај: I. Јела ---- II. Пића ---- III. Различито (о употреби усијаног камења). Писац, који је пропутовао све српске крајеве,

обраћа своју пажњу нарочито на старинске начине готовљења јела и пића у Срба. Запажене појаве он упоређује са сличним обичајима у суседних народа, као Арнаута, Грка, Румуна, а кадшто се осврће и на примитивне народе. Ради упоређења наведено је, између осталог, и справљање кумиса и кефира у Татара и Киргиза.

Појава оваких радова на светским језицима служи нам на част и радост.

П. М. И.

ГЛАСНИК

У „Просветном Гласнику“ за октобар ов. г. читамо овај распис који је издао је г. Министар Просвете и Црквених Послова:

Свима надзорницима Народних Школа

Министарство просвете и црквених послова намерно је да прикупи збирку женских ручних радова свију учитељица Народних Школа у Краљевини Србији. Ови ће радови представљати разне шаре на народној ношњи: плетене или везене: вуном, памуком, свилом, златом итд. (само не вуницом).

Сви радови треба да буду готови и да се пошљу министарству до маја 1901., а по могућству и до краја ове календарске године.

С тога Вам се препоручује: да наредите свакој учитељици у своме школском округу, да изради по један рад који ће верно представити шаре народне ношње у дотичном крају и. пр. везове на кошуљама, чарапама, убрусима, јаглицима и т. д.

Кад који од ових радова буду готови, од-

мах их пошљите министарству с назначењем имена учитељице и места у коме је.

По наредби

Мин. просвете и цркв. послова

ПБр. 10894.

Референт

5. септембра 1900.

Л. Лазаревић.

Београд.

Поступку овоме се уредништво „Караџића“ особито радује, јер ће се на овај начин скупили доста народних шара, те ће се из њих упознати народни укус у овој врсти народних творевина и елементи из којих су састављене. Ово може послужити даље и као основица и узор за уметничко стварање шара и орнамента у народноме српском духу, те пам и то може војевати у корист националне одлике. Преко свега пак биће ово драгоцен материјал за упоредно проучавање нашега народа у овоме правцу.

Т.

У „Српским Новинама“ читамо да је у Државној Штампарији наштампана књига VII „Српских народних песама“ од Вука Стеф. Караџића, и може се добити у стоваришту књига Државне Штампарије по цену од 3 динара. ----

„Караџић“ излази у АЛЕКСИНЦУ ЈЕДАН ПУТ МЕСЕЧНО НА 1—1¹/₂ ШТАМПАНОМ ТАБАКУ, ЦЕНА МУ ЈЕ 5 ДИНАРА ГОДИШЊЕ, ПОЈЕДИНИ БРОЈЕВИ СТАЈУ 0.50 ДИН. — РУКОПИСИ СЕ НЕ ВРАЋАЈУ.

БЕОГРАД, ШТАМПАРИЈА МАТЕ ЈОВАНОВИЋА, КНЕЗ МИХАИЛОВА УЛ. 24.